

Een stap opzij

Halleh Ghorashi bepleit meer ruimte voor diversiteit

Oktober, vrijdag de 13^e: Halleh Ghorashi spreekt haar rede uit ter aanvaarding van het hoogleraarschap Management van diversiteit en integratie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. “Hoe Nederlands ik ook ben, ik kan in dit geval putten uit mijn Iraanse achtergrond die niets bedreigends ziet in vrijdag de 13de”, stelt ze nuchter vast. “En dat is nog maar één voorbeeld van hoe handig het kan zijn om Anders-Nederlands te zijn.” Het is typerend voor haar betoog: diversiteit is geen probleem, het is een uitdaging.

Marijke Naezer

In 1988 kwam ze als asielzoeker uit Iran naar Nederland. Nu, achttien jaar later, is ze benoemd tot bijzonder hoogleraar Management van diversiteit en integratie, in het bijzonder de participatie van vrouwen uit etnische minderheden. Halleh Ghorashi heeft bepaald niet stilgezeten sinds haar vlucht naar Nederland. “In het begin kon ik me niet eens voorstellen dat ik in het Nederlands aan de universiteit zou gaan studeren.” Toch gebeurde dat al snel; in 1989 begon ze met sociale en culturele antropologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en pakte daarnaast zelfs wijsbegeerte als tweede studie op. Na haar opleiding promoveerde ze bij het Institute for Gender Studies (toen Centrum voor Vrouwenstudies) van de Universiteit Nijmegen, om daarna terug te keren naar Amsterdam en daar universitair docent te worden. Inmiddels is ze hoogleraar. Wie denkt dat ze nu tevreden onderuit zakt in het pluche zit ernaast: “Het is hard nodig dat het nieuwe Nederland hoge prioriteit geeft aan de ontwikkeling van een visie voor de toekomst waarin wordt gewerkt aan nieuwe bronnen van gemeenschappelijkheid en condities voor ontmoeting en bespreekbaarheid. Ik hoop vanuit mijn leerstoel diverse bijdragen in die richting te kunnen leveren.” Geen gemakkelijke taak, gezien de manier waarop momenteel in Nederland over diversiteit en integratie gesproken wordt.

Ruimte maken

De toon van het huidige debat rond integratie en diversiteit vormt een gevaar voor de toekomst van Nederland, vindt Ghorashi. “Het doorbreken van taboes is zodanig doorgeslagen dat Nederlandse bevolkingsgroepen tegenover elkaar komen te staan. Het categorale denken in combinatie met de nieuwe houding dat alles gezegd mag worden ongeacht de consequenties heeft het punt bereikt waarop het de meest waardevolle grondslagen van de Nederlandse samenleving begint te ondermijnen.” Belangrijke waarden als bespreekbaarheid en tolerantie worden met voeten getreden; bespreekbaarheid is doorgeslagen in beledigen en choqueren en tolerantie wordt door velen overbodig verklaard. Ghorashi vreest dat hiermee de kern van democratie, namelijk het maken en bewaken van ruimte voor de minderheid, verloren dreigt te gaan.

Er is dringend een nieuwe visie nodig, willen we dit gevaar trotseren, en de kern van die nieuwe visie zou volgens Ghorashi moeten liggen in het *ruimte maken* voor elkaar. In plaats van het steeds maar weer benadrukken van het ‘anders-zijn’ van de minderheden in Nederland, moeten we samen op zoek gaan naar ontmoetingen en verbindingen. “Hiervoor is niet alleen een overtuigend betoog nodig, maar vooral het vermogen om ruimte te maken, opzij te stappen.” Zowel ‘autochtone’ als ‘nieuwe’ Nederlanders moeten een stap opzij doen, argumenteert Ghorashi. Door deze stap opzij ontstaat een gemeenschappelijke tussenruimte, waarin een ontmoeting plaats kan vinden. Pas dan kunnen vernieuwing van en experimenten met culturen tot bloei komen, en kunnen er nieuwe definities van Nederlanderschap ontstaan.

Emancipatiekracht

Het dominante discours rond migranten heeft een expliciete gendercomponent. Over met name islamitische migrantenvrouwen bestaat bij 'autochtone' Nederlanders het idee dat ze onderdrukt worden door hun cultuur, en vooral door hun mannen. Waren tot voor kort de migrantenvrouwen onzichtbaar in het categorale denken, de laatste tijd is dit omgeslagen in extreme zichtbaarheid. De vrouwen worden gezien als de belangrijkste verantwoordelijken voor culturele verandering binnen het gezin, en er is veel aandacht voor hun vermeende culturele en sociaal-economische achterstand. Ze zouden 'gevangen' zitten in hun cultuur en hun huis, terwijl ze in plaats daarvan actief zouden moeten deelnemen aan de Nederlandse samenleving. Ghorashi: "Migrantenvrouwen worden vooral gezien als slachtoffers die dienen te worden gered."

Door deze constructie van een geëmancipeerde 'wij' tegenover een onderdrukte 'zij' blijven er weinig mogelijkheden over voor de nodige tussenruimte. Er ontstaat eerder verwijdering dan toenadering, stelt Ghorashi. "Wanneer een cultuur onder vuur komt te liggen, is de meest logische reactie geslotenheid en de bescherming van de eigen cultuur tegen verandering." De aanwezige emancipatiekracht zal minder snel ten volle ingezet worden. Immers, de emancipatieovertuiging en -kracht kan pas van binnenuit vorm krijgen als mensen zich veilig voelen. "Daarom is het belangrijk om opzij te kunnen stappen en ruimte te maken voor de diverse manieren die vrouwen kiezen om hun eigen emancipatie vorm te geven."

Dromen

Zolang de basisassumpties van het categorale denken in Nederland (de essentialistische benadering van de cultuur van migranten en het geloof in hun achterstand) niet ter discussie worden gesteld, kan Nederland nooit een vreedzame oplossing vinden voor de complexe situatie waarin het zich nu bevindt. Er samen uitkomen is onmogelijk als er een strikte scheiding wordt geconstrueerd tussen 'wij' en 'zij', waarbij bovendien vrouwenemancipatie verwordt tot niet meer dan een middel om deze scheiding te bevestigen en te versterken. Halleh Ghorashi stelt zich tot doel de maatschappelijke kloof zoals die nu bestaat te verkleinen: "*Wetenschappelijk* gezien wil ik door middel van onderzoek inzicht verschaffen in de leefwereld en de diversiteit van de keuzes van migranten in Nederland. Door de potentiële krachten binnen de groep nieuwe Nederlanders te laten zien, wil ik een bescheiden tegenwicht bieden aan de alom veronderstelde achterstand van deze groep. Naast onderzoek en onderwijs wil ik vanuit deze leerstoel *maatschappelijke* bijdragen leveren aan de debatten rond diversiteit en integratie, door lezingen en optredens in de media, lidmaatschap van diverse adviesraden en organisaties en door betrokkenheid bij projecten." Onderuitzakken in het pluche zit er voorlopig niet in: "Ik zal met passie, enthousiasme en grote toewijding mijn werk voortzetten, want ik weet dat dromen niet vanzelf uitkomen."